

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Fundacja
FUNDUSZ WSPÓŁPRACY

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Program współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

ROZWIĄZANIA SĄ WSZĘDZIE!

**ZBIÓR EKSPERTYZ DOTYCZĄCYCH
PROJEKTÓW WSPÓŁPRACY PONADNARODOWEJ
W RAMACH
PROGRAMU OPERACYJNEGO KAPITAŁ LUDZKI**

2009

Program Operacyjny Kapitał Ludzki - Krajowa Instytucja Wspomagająca

Fundacja „Fundusz Współpracy”, ul. Górnośląska 4a, 00-444 Warszawa

tel.: (22) 45 09 857, (22) 45 09 964, fax: (22) 45 09 856, e-mail: bkkk@cofund.org.pl, www.kiw-pokl.org.pl

Poddziałanie 4.1.1

Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni

1. Wskazanie konkretnych problemów w kontekście danego Priorytetu/Działania/Poddziałania PO KL, do których rozwiązania przyczyni się realizacja projektów współpracy ponadnarodowej.

W globalnym systemie szkolnictwa dominującą pozycję zajmują w Stany Zjednoczone, a także w coraz większym stopniu kraje azjatyckie. System kształcenia w Europie charakteryzuje się zdecydowanie niższym poziomem innowacyjności, a sytuacja w Polsce pod tym względem jest jeszcze gorsza niż w większości krajów Europy. Wskaźniki innowacyjności, liczba patentów, znaczące publikacje i rankingi uczelni plasują polskie uczelnie na ostatnich miejscach w porównaniu do krajów Europy i na bardzo dalekich pozycjach list światowych. Sytuacja ta jest tak poważna, że liczni komentatorzy określają ją nawet mianem „zapaści intelektualnej kraju”.¹

Model szkolnictwa wyższego w Polsce i w innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej nadal cechują rozwiązania systemowe i instytucjonalne typowe dla gospodarki socjalistycznej. Mówi się o tym, że sytuacja w szkolnictwie wyższym jest wynikiem niedokończonej transformacji.²

W obecnym kształcie Polskie szkolnictwo wyższe nie jest w stanie sprostać nasilającej się konkurencji światowej w sektorze edukacji. Uczelnie polskie charakteryzują się małą elastycznością i niskim poziomem innowacyjności, a przez to nie nadążają za szybko zmieniającymi się priorytetami badań naukowych i nie osiągają wyników o światowym znaczeniu. Jednocześnie jednak zachodzące w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia przemiany w polskiej gospodarce spowodowały rozbudzenie aspiracji edukacyjnych młodzieży, w tym także dotyczących szkolnictwa wyższego. W roku akademickim 2006/2007 w uczelniach wszystkich typów w Polsce kształciło się 1 941 tysięcy studentów, co oznacza, że w porównaniu z rokiem akademickim 1990/1991 nastąpił wzrost liczby studentów o 381% (w roku akademickim 1990/1991 kształciło się o bowiem 404 tys. studentów). W roku akademickim 2006/2007 w strukturze szkolnictwa polskiego funkcjonowało łącznie 448 szkół wyższych: 130 publicznych i 318 niepublicznych. W szkołach wyższych o charakterze niepublicznym kształcił się co trzeci studium.³

Wzrost zainteresowania kształceniem na poziomie wyższym wśród młodych Polaków napotyka jednak szereg problemów związanych z funkcjonowaniem systemu szkolnictwa wyższego w Polsce, do których zaliczyć należy: zróżnicowanie jakości kształcenia w poszczególnych uczelniach, małą popularność kierunków ścisłych oraz zbyt niskie tempo wzrostu liczebności kadry akademickiej w stosunku do gwałtownego przyrostu liczby studentów.⁴

Tymczasem zarówno Strategia Lizbońska, jak i opracowany przez Komisję Europejską w ramach Procesu Bolońskiego dokument „Rola uniwersytetów w Europie wiedzy” wyraźnie akcentują rolę jaką szkolnictwo wyższe powinno odegrać w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, dzięki której obecnie w Europie powstaje blisko połowa nowych miejsc pracy.⁵ W 2002 roku na posiedzeniu Rady Europejskiej w Barcelonie stwierdzono, że edukacja jest czynnikiem stymulującym wzrost gospodarczy, badania i innowacje, konkurencyjność, utrzymanie poziomu zatrudnienia, spójność społeczną i aktywną postawę obywatelską. Dystans w obszarze edukacji jaki dzieli Polskę od innych krajów Wspólnoty wymaga szczególnie intensywnych działań na różnych polach. Do słabych stron systemu szkolnictwa w Polsce wg Raportu Komisji Europejskiej *Edukacja i Kształcenie 2010* należą⁶:

- niski odsetek osób z wykształceniem wyższym (Polska – ok. 10%, UE – 20%),
- zbyt niski odsetek osób studiujących nauki ścisłe i nowe technologie (Polska – 20%, UE – 35%),
- relatywnie niskie nakłady budżetowe na edukację (Polska – 5% PKB),
- niski wskaźnik Polaków w wieku 25 – 64 lata kontynuujących naukę (Polska – 4%, UE -12%),
- słabo rozwinięte szkolnictwo zawodowe w porównaniu z innymi krajami UE.

¹ K. Thieme, *Szkolnictwo wyższe. Wyzwania XXI wieku. Polska, Europa, USA*, Difin, Warszawa 2009, s. 10-11.

² Tamże, s. 372.

³ J. Thieme, *Szkolnictwo wyższe...*, tamże, s. 218.

⁴ Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013, 1 czerwca 2009, s. 112-113.

⁵ K. Thieme, *Szkolnictwo wyższe...*, tamże, s. 36-37; Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013, 1 czerwca 2009, s. 112-113.

⁶ M. Pluta-Olearnik, *Koncepcja Life Long Learning - wyzwania dla kształcenia na poziomie wyższym*, www.fundacja.edu.pl/organizacja/referaty/33.pdf, data pobrania. 4.10.2009.

Zmniejszenie tego dystansu stawia przed europejskim szkolnictwem wyższym szereg wyzwań, między innymi takich jak⁷:

- zapewnienie wysokiej jakości kształcenia,
- zwiększenie współpracy instytucji szkolnictwa wyższego i jednostek sektora badawczo – rozwojowego z sektorem gospodarki, a w szczególności przemysłem wysokich technologii,
- przewyższenie dysproporcji pomiędzy kwalifikacjami osób z wyższym wykształceniem a potrzebami rynku pracy;
- zwiększenie interdyscyplinarności i transdyscyplinarności szkół wyższych,
- wzrost dialogu uczelni ze wszystkimi zainteresowanymi stronami poprzez intensyfikację działań informacyjno-promocyjnych dotyczących aktywności naukowej danej placówki,
- zniesienie barier uniemożliwiających uczelniom mobilność studentów i kadry akademickiej,
- wzrost współpracy międzynarodowej (internacjonalizacja) środowisk akademickich.

Wyzwania te w równym stopniu odnoszą się do obecnej kondycji szkolnictwa wyższego, jak i sektora badań naukowych w Polsce.⁸

W kontekście niniejszej ekspertyzy warto szczegółowo przyrzeć się wyzwaniu szkolnictwa związanemu z koniecznością poprawy poziomu umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego w Polsce. Obecnie główne kanały umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego w Polsce związane są z: mobilnością studentów, a także z udziałem Polski w budowie Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, zwłaszcza poprzez proces boloński.⁹ Przypomnijmy w tym miejscu, że podstawą działań na rzecz utworzenia harmonijnego kształcenia akademickiego w Europie jest przyjęta w 1999 roku deklaracja bolońska. W jej ramach wszystkie kraje UE wprowadzają trójstopniowy cykl studiów (dyplom licencjata lub inżyniera, studia magisterskie oraz tytuł doktora). Jednocześnie wdraża się opracowany przez Komisję Europejską Europejski System Transferu Punktów (ECTS), który ma doprowadzić do ujednoczenia sposobu studiowania.¹⁰

Szkolnictwo polskie w chwili obecnej charakteryzuje się bardzo niskim stopniem umiędzynarodowienia. Zagraniczni studenci w Polsce stanowili w 2006 r. zaledwie 0,6% ogółu studentów, co sytuuje nasz kraj na jednej z najniższych pozycji w porównaniu z innymi krajami OECD.¹¹ Z kolei udział polskich studentów studiujących za granicą wynosił 1,3%, co także plasuje Polskę poniżej średniej dla 29 krajów OECD, która wynosiła 4%. Najbardziej popularnymi krajami dla polskich studentów były: Niemcy, Francja, USA i Austria, a ostatnio także Wielka Brytania i Irlandia.¹²

Oprócz studiów w pełnym wymiarze, polscy studenci brali udział w programach Unii Europejskiej, takich jak Tempus, Sokrates/Erasmus, a także Erasmus. Warto nadmienić, że w roku akademickim 2006/2007 liczba polskich studentów wyjeżdżających za granicę wynosiła 11 219, i była ona czterokrotnie wyższa niż liczba studentów zagranicznych przyjeżdżających do Polski.¹³ Ten pierwszy wskaźnik stawia Polskę wśród pierwszej piątki całej Unii Europejskiej. Ta druga statystyka pokazuje, że polskie szkolnictwo nie przyciąga studentów zza granicy.

Do najważniejszych problemów charakterystycznych dla Polski w kontekście internacjonalizacji szkolnictwa wyższego zalicza się: ubogą infrastrukturę uczelni (zwłaszcza słabo wyposażone laboratoria), brak oferty edukacyjnej w językach obcych, brak wspólnej strategii w przyjmowaniu zagranicznych studentów. Ponadto aby zachęcić obcokrajowców do studiowania w Polsce, trzeba także umożliwić im znalezienie po pracy po zakończeniu edukacji. Procesowi umiędzynarodowienia szkolnictwa wyższego sprzyja przede wszystkim rozwój globalizacji i determinacja, by za ekonomiczną i polityczną współpracą szła także nauka. Internacjonalizacja pomaga budować nowe, świadome

⁷ K. Thieme, *Szkolnictwo wyższe...*, tamże, s. 36-37; Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013, 1 czerwca 2009, s. 112-113.

⁸ Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013, 1 czerwca 2009, s. 112-113. s. 112-113.

⁹ Fulton O., Santiago P., Edquist C., El-Khawas, Hacki E., *Raport OECD na temat szkolnictwa wyższego. Polska*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2008, http://www.nauka.gov.pl/mn/_gALLERY/37/26/37267/20080506_OECD_popr_PS_SGE.pdf, data pobrania 3.10. 2009 r.

¹⁰ http://www.nauka.gov.pl/mn/wai.jsp?place=Lead08&news_cat_id=1082&news_id=6804&layout=2&page=text, data pobrania 4.10.2009.

¹¹ **W 2006 R. WYNIÓSŁ ON 0,5 PROC. DLA PORÓWNANIA W LUKSEMBURGU - 42,2 PROC., SZWAJCARII - 19,2 PROC., WIELKIEJ BRYTANII - 17,9 PROC., AUSTRII - 15,5 PROC., BELGII - 12,1 PROC., NIEMCZECH 11,4 PROC. I FRANCJI 11,2 PROC. ŚREDNIA KRAJÓW OECD - 9,6 PROC. (MAŁO OBCOKRAJOWCÓW NA POLSKICH UCZELNIACH, HTTP://WWW.RP.PL/ARTYKUL/19,339962_MALO_OBCOKRAJOWCOW_NA_POLSKICH_UCZELNIACH.HTML, DATA POBRANIA: 6.10.2009.**

¹² K. Thieme, *Szkolnictwo wyższe...*, tamże, s. 223- 224.

¹³ <http://www.erasmus.org.pl/index.php/ida/54/>, data pobrania: 4.10.2009.

środowisko naukowe, które korzysta ze wzajemnych doświadczeń. Wydaje się, że jednym z najważniejszych zadań, jakie wyłaniają się przed polskim szkolnictwem wyższym, jest taka jego reorganizacja, która zachęcałaby zagranicznych studentów do polskich uczelni.¹⁴

Niskie umiędzynarodowienie polskiego szkolnictwa wyższego wyklucza bowiem krajowe uniwersytety z globalnej konkurencji o prestiż, najlepsze kadry i najlepszych studentów, a w konsekwencji – powoduje zamknięcie w krajowym środowisku i ograniczenie wymiany wiedzy ze środowiskiem międzynarodowym. Corocznie zwiększa się odsetek maturzystów polskich podejmujących studia za granicą. Brak możliwości uzyskania przez najbardziej uzdolnionych studentów najwyższej jakości wykształcenia w Polsce w nieodległej perspektywie spowoduje ich wyjazd na studia lub trwałą emigrację do krajów zapewniających taką ofertę. Podobnie sytuacja wygląda ze zdolnymi absolwentami studiów wyższych, którzy planując karierę naukową coraz częściej wybierają studia doktoranckie w krajach Unii Europejskiej, w tym najczęściej w Wielkiej Brytanii czy Niemczech (zjawisko tzw. „drenażu mózgów”).

Wśród głównych problemów dotyczących wzmocnienia potencjału uczelni wyższych w Polsce (obejmującego zarówno organizację procesu dydaktycznego, jak też przygotowanie kadry akademickiej), które występują wskutek niewystarczającej współpracy o znaczeniu ponadnarodowym wskazać należy:

1. ograniczone możliwości udziału studentów polskich w międzynarodowych projektach wymiany studenckiej (bariery finansowe, językowe, brak elastyczności wymagań związanych z programem studiów w macierzystej uczelni, utrudniające uznawanie **punktów** ECTS zdobytych za granicą),
2. niewielki odsetek udziału uczelni polskich w międzynarodowych projektach dydaktycznych (studia realizowane przez jednego studenta w różnych krajach biorących udział w danym projekcie, tzw. joint degrees, joint degree programmes; każdy student uczestniczący w tego typu projekcie realizuje część wymagań programowych podczas pobytu w danej uczelni zagranicznej i otrzymuje dokument potwierdzający udział tej uczelni w prowadzeniu studiów; kwestia ta dotyczy także studentów studiów doktoranckich – np. w Wielkiej Brytanii znacząco wzrasta też liczba doktoratów zrealizowanych w wyniku ścisłej współpracy dwóch lub większej liczby uczelni z różnych krajów, przy czym współpraca ta może mieć różne formy (European Doctorates, joint PhD degrees, co-tutelle).
3. niewielki odsetek studentów w Polsce korzystających z możliwości tzw. podwójnego dyplomowania na uczelni w kraju i na uczelni partnerskiej za granicą,
4. niewielka liczba studentów zagranicznych zainteresowanych podejmowaniem studiów w Polsce (także w ramach wymiany studenckiej programu Erasmus – statystyki podane na s. 3-4 niniejszej ekspertyzy; według rankingu systemów szkolnictwa wyższego 17 krajów OECD, przeprowadzonego przez niezależną organizację The Lisbon Council, Polska znajduje się na ostatnim miejscu pod względem atrakcyjności studiów dla cudzoziemców¹⁵),
5. niewielki odsetek dorosłych uczestniczących w kształceniu ustawicznym w porównaniu z innymi krajami Unii Europejskiej (warto zaznaczyć, że proponowanie przez uczelnie zróżnicowanych form kształcenia, adresowanych do różnych grup odbiorców, jest z jednej strony pochodną rosnącego zapotrzebowania na tego typu kształcenie, z drugiej zaś następstwem obserwowanych procesów demograficznych. Wobec zmniejszającej się populacji młodzieży, uczelnie w niektórych krajach stoją już dziś lub staną wkrótce wobec alternatywy: znaczące zróżnicowanie oferty kształcenia i skierowanie jej do osób w różnym wieku albo redukcja zatrudnienia),
6. brak wykorzystywania w procesie dydaktycznym najnowszych metod nauczania, ukierunkowanych na efekty uczenia się, w tym metod kształtujących kompetencje twórczego myślenia, innowacyjności i pracę zespołową wśród studentów,
7. brak współpracy uczelni polskich z pracodawcami krajowymi i zagranicznymi w celu większego „upraktycznienia” oferty edukacyjnej (polskie szkolnictwo wyższe wykazuje zbyt słabe związki uczelni z biznesem, szczególnie z przedsiębiorstwami wysokich technologii (jest to także związane z istniejącymi regulacjami prawnymi, np. dotyczącymi finansowania wyższych uczelni z budżetu państwa),
8. słabe przygotowanie absolwentów wyższych uczelni do wejścia na rynek pracy, zarówno polski, jak i zagraniczny (według rankingu systemów szkolnictwa wyższego 17 krajów OECD, przeprowadzonego przez

¹⁴ http://www.nauka.gov.pl/mn/wai.jsp?place=Lead08&news_cat_id=1082&news_id=6804&layout=2&page=text, data pobrania: 3.10.2009.

¹⁵ Ederer P., Schuller P., Willms S., *University Systems Ranking: Citizens and Society in the Age of the Knowledge*, The Lisbon Council 2008, wersja elektroniczna: http://www.lisboncouncil.net/media/lisbon_council_policy_brief_usr2008.pdf, data pobrania 3.10.2009.

niezależną organizację The Lisbon Council, Polska znajduje się na ostatnim miejscu także pod względem przystosowania studiów do rynku pracy¹⁶),

9. ograniczone formy współpracy uczelni wyższych ze środowiskiem pozaakademickim (zmiany w sposobie realizacji procedur oceny jakości kształcenia wprowadzone przez proces boloński sprzyjają udziałowi w pracach komisji oceniających i ciał akredytacyjnych interesariuszy zewnętrznych, m.in. przedstawicieli pracodawców. W praktyce jednak osoby spoza uczelni są stosunkowo rzadko lub wcale zaangażowane w procesie wewnętrznej, a także zewnętrznej oceny jakości kształcenia i akredytacji¹⁷),
10. niewielkie zainteresowanie pracą w polskich uczelniach ze strony wykładowców zagranicznych (profesorów wizytujących) (nawet mimo tego, że nowa ustawa o szkolnictwie wyższym wprowadza znaczne ułatwienia w zatrudnianiu cudzoziemców jako nauczycieli akademickich),
11. brak wiedzy pracowników naukowych na temat światowych standardów metodologii badawczej, brak umiejętności profesjonalnego przygotowywania artykułów naukowych do zagranicznych journali,
12. niewielki udział nauczycieli akademickich w międzynarodowych zespołach i projektach badawczych, niska mobilność pracowników naukowych, ograniczony dostęp polskich naukowców do staży i stypendiów zagranicznych (interesującym i stosunkowo najpełniejszym badaniem, pozwalającym na oszacowanie odsetka młodych naukowców polskich, wyjeżdżających za granicę jest badanie CDH (ang. Careers of Doctorate Holders, pol. "Kariery zawodowe osób posiadających stopień naukowy doktora"). Jest ono realizowane w krajach członkowskich UE i EFTA wspólnie przez OECD, Eurostat i UNESCO (Instytut Statystyki UIS). W Polsce badanie to zostało przeprowadzone w 2007 r. przez Ośrodek Przetwarzania Informacji, na zlecenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego i we współpracy z Głównym Urzędem Statystycznym. Ankieta dotyczyła Polaków oraz obcokrajowców posiadających co najmniej stopień naukowy doktora, bez względu na kraj uzyskania, którzy w dniu 1 grudnia 2006 r. przebywali w Polsce (mieszkali na stałe lub przebywali czasowo). Wypełniono ponad 8.000 tysięcy ankiet, spośród respondentów 5.368 osób uzyskało doktorat w swojej dziedzinie między 1996 a 2007 rokiem, zatem ich dotyczą podane niżej liczby. Średnio wyniki tej ankiety szacują odsetek osób, które były za granicą przynajmniej pół roku na niecałe 7%, zaś tych, którzy wyjeżdżali na dłużej niż 9 miesięcy na około 4,9%. Ponieważ populacja osób, które uzyskały stopień naukowy doktora w latach 1996-2006 w Polsce wynosi około 50 tysięcy osób, można przyjąć, że wyjazdy młodych naukowców po doktoracie dotyczą około 2000-3500 osób¹⁸),
13. brak środków stypendialnych niezbędnych do realizacji zagranicznych staży naukowych zwłaszcza przez młodych naukowców,
14. brak wiedzy pracowników uczelni polskich na temat promocji własnych badań i kierunków o kluczowym znaczeniu dla gospodarki opartej na wiedzy ,
15. brak umiejętności promocji i komercjalizacji wyników badań naukowych realizowanych przez polskie uczelnie na rynkach krajowych i zagranicznych (należy jednak podkreślić, że działania z tym powiązane wykraczają poza ramy poddziałania 4.1.1 PO KL, a mieszczą się w zakresie działania 4.2).

Obecny system edukacji na poziomie studiów wyższych w Polsce charakteryzuje się zatem wieloma słabościami, i to zarówno w aspekcie dydaktyki, jak też badań naukowych. W obecnej sytuacji uczelnie w Polsce powinny dążyć do poprawy swojej konkurencyjności nie tylko w skali kraju, ale też w skali Europy czy świata. Jednym z głównych kierunków poprawy konkurencyjności uczelni wyższej jest jej internacjonalizacja. Ważne jest zatem by poszczególne placówki edukacyjne zaczęły korzystać z pojawiających się możliwości i coraz większej autonomii akademickiej w dążeniu do poprawy jakości i atrakcyjności własnej oferty edukacyjnej. Wiadomo jednak, że prócz inicjatyw ponadnarodowych, które mogłyby przyczynić się do wzrostu jakości kształcenia na poszczególnych uczelniach, niezwykle ważne jest udoskonalanie całego systemu m.in. poprzez wdrażanie sprawdzonych rozwiązań systemowych istniejących w innych krajach.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ A. Kraśniewski, *Proces boloński. To już dziesięć lat*, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2009, s. 20-30.

¹⁸ *Mobilność młodych polskich naukowców. Raport z badania*. FNP, CASE, Warszawa 2008, s. 8-9.

2. Opis rozwiązań (instrumentów/narzędzi/modeli/dobrych praktyk) ze wskazaniem kraju, w którym one funkcjonują, które mogłyby zostać wykorzystane do rozwiązania wymienionych powyżej problemów (import, eksport i adaptacja nowych rozwiązań do własnej sytuacji) i/lub wskazanie rozwiązań (instrumentów/narzędzi/metod) możliwych do wypracowania w ramach projektów współpracy ponadnarodowej w celu rozwiązania wymienionych powyżej problemów (wspólne/równoległe tworzenie produktu lub systemu).

Wskazane powyżej problemy – związane zarówno z organizacją procesu dydaktycznego, jak też z koniecznością poprawy warunków pracy i rozwoju naukowego młodych pracowników akademickich nie mogą zostać rozwiązane bez współpracy z uczelniami zagranicznymi, w tym głównie z Europy Zachodniej .

Wśród rozwiązań możliwych do zastosowania w celu zmniejszenia siły oddziaływania wskazanych powyżej problemów wymienić należy: (UWAGA: propozycje rozwiązań zostały oznaczone literami A, B, C itd. i odnoszą się one do grupy problemów wymienionych w punkcie 1 niniejszej ekspertyzy, co zostało oznaczone stosowną informacją w tekście) :

- o niski stopień umiędzynarodowienia uczelni w zakresie dydaktyki – problem nr 1,2,3,4 (wspieranie mobilności zagranicznej studentów polskich, zachęcanie do studiowania w Polsce studentów zagranicznych):
 - tworzenie wspólnie z uczelniami zagranicznymi programów oferujących wspólne dyplomy,
 - organizowanie wykładów w języku angielskim prowadzonych przez profesorów zza granicy,
 - organizowanie systemu zachęt do realizacji części studiów w innych krajach dla studentów polskich,
 - organizacja wykładów otwartych na temat nauczania w uczelni wielokulturowej, szkolenia w zakresie dialogu międzykulturowego, doroczne tygodnie międzynarodowe, wykłady studentów powracających z zagranicy,
 - wprowadzenie programu studiów w języku angielskim (w początkowej fazie przedmioty prowadzone w języku angielskim mogą być włączane jako przedmioty obieralne do „normalnych” programów studiów).

Warto tutaj podkreślić, że polskie Prawo o szkolnictwie wyższym w sposób jasny stwierdza, że uczelnia ma pełną swobodę decydowania o prowadzeniu zajęć dydaktycznych i egzekwowaniu wiedzy w językach obcych.

Na przykład w przypadku Szwecji, wysoki wskaźnik umiędzynarodowienia szkolnictwa wynika z następujących rozwiązań:¹⁹

- wprowadzenie nauczania w języku angielskim,
- praca nad programami wymiany (mobilność),
- systemy mentorskie, opieka nad studentami – wprowadzenie nowej jakości dla studentów zagranicznych,
- podkreślanie znaczenia mobilności pracowników, niezapominanie o ich kluczowej roli,
- umożliwianie wszystkim studentom II i III stopnia zrealizowanie części studiów za granicą,
- zapewnienie odpowiedniego finansowania mobilności.

B) niski odsetek dorosłych uczestniczących w kształceniu ustawicznym w porównaniu z innymi krajami Unii Europejskiej (problem nr 5):

- zwiększenie działań uczelni nastawionych na kształcenie dorosłych, zgodnie z wzorem wielu uczelni zachodnioeuropejskich, gdzie kształcenie adresowane do studentów nietradycyjnych, obejmujące m.in. różne formy doskonalenia kwalifikacji zawodowych, zajmuje już od wielu lat istotną pozycję. Ok. 50% uczelni europejskich, głównie w krajach skandynawskich, Wielkiej Brytanii i Francji, oferuje programy doskonalenia zawodowego, opracowywane i prowadzone wspólnie z firmami. W niektórych krajach osoby pracujące stanowią znaczny odsetek populacji studentów (przykładowo, w Wielkiej Brytanii ok. 40% wszystkich osób korzystających z usług uczelni to studenci pracujący).²⁰

Jednym z najbardziej zaawansowanych krajów w realizacji spójnej koncepcji uczenia się przez całe życie jest Wielka Brytania. Szersze otwarcie się uniwersytetów w tym kraju na studentów reprezentujących różne kategorie wiekowe zbliżyło uczelnie do obywateli oraz stworzyło możliwość pozyskiwania funduszy ze źródeł alternatywnych. Wiele brytyjskich uniwersytetów już obecnie reformuje programy nauczania, biorąc pod uwagę zmieniające się potrzeby społeczne i gospodarcze. W sferze dydaktyki ogromną wagę przywiązuje się do dostosowania tematyki kursów

¹⁹ www.erasmus.org.pl/s/p/artykuly/.../Internacjonalizacja_31008.pdf , data pobrania 4.10.2009.

²⁰ A. Kraśniewski, *Proces boloński*. To już dziesięć lat, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2009, s. 46-47.

podyplomowych czy MBA do oczekiwań społecznych, a także do rekrutacji studentów zagranicznych.²¹

- wprowadzenie przez uczelnie polskie form kształcenia ustawicznego stosowanych przez uczelnie brytyjskie, jak np. uniwersytety otwarte, uniwersytety trzeciego wieku, zajęcia i wykłady dla uczniów szkół średnich, uniwersytety dziecięce, studia podyplomowe, szkolenia.

C) brak wykorzystywania w procesie dydaktycznym najnowszych metod nauczania, ukierunkowanych na efekty uczenia się, w tym metod kształtujących kompetencje twórczego myślenia, innowacyjności i umiejętność pracy zespołowej wśród studentów (problem nr 6):

- wprowadzenie najnowszych metod dydaktyki na uczelniach polskich poprzedzone wcześniejszą edukacją wykładowców akademickich,

Jednym z zasadniczych kierunków zmian charakteryzujących proces tworzenia Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego jest nowe podejścia do kształcenia. Zamiast patrzeć na proces kształcenia od strony „wejścia” (spojrzenie z punktu widzenia wykładowcy – czego i jak będziemy uczyli), w coraz większym stopniu patrzymy na ten proces od strony „wyjścia” (spojrzenie z punktu widzenia studenta – co student/absolwent będzie wiedział i umiał).²²

W tym nowym podejściu kluczowe znaczenie ma pojęcie efektów kształcenia. Efekty kształcenia mogą być związane z pełnym programem studiów i odpowiadającym mu dyplomem, z modułem dydaktycznym (blokiem programowym), z pojedynczym przedmiotem, a nawet z pojedynczym wykładem, czy pojedynczą sesją zajęć laboratoryjnych. W każdym przypadku efekty kształcenia powinny być mierzalne (przez instytucję prowadzącą kształcenie). Na poziomie programu studiów celowe jest rozróżnienie następujących rodzajów efektów kształcenia:

- ogólne (generyczne) – charakterystyczne dla danego poziomu kształcenia (np. dla studiów I stopnia), w znacznym stopniu niezależne od kierunku studiów;
- „dziedzinowe” – charakterystyczne dla danego poziomu kształcenia w określonej dziedzinie lub grupie kierunków studiów (np. dla kierunków technicznych);
- szczegółowe – specyficzne dla danego programu studiów i jego konkretnej realizacji w danej uczelni.

Ogólne efekty kształcenia są określone przez odpowiednie regulacje obowiązujące w danym kraju, zaś dziedzinowe efekty kształcenia – sformułowane przez środowisko akademickie z uwzględnieniem rozwiązań wypracowywanych w gremiach międzynarodowych. Sformułowanie szczegółowych efektów kształcenia (zgodnych z efektami ogólnymi i dziedzinowymi) powinno natomiast pozostawać w wyłącznej kompetencji uczelni (jednostki prowadzącej studia). Zaproponowano różne klasyfikacje efektów kształcenia ze względu na kategorie/obszary „osiągnięć”, jakie efekty te opisują: Jedną z możliwości jest wyróżnienie następujących kategorii osiągnięć opisywanych przez efekty kształcenia:

- wiedza (knowing and understanding),
- umiejętności (skills – knowing how to act),
- postawy (values – knowing how to be).²³

W uczelniach zachodnioeuropejskich coraz powszechniejsza staje się tworzenie programów studiów ukierunkowanych na kształtowanie umiejętności ogólnych (tj. niezwiązanych bezpośrednio z danym zawodem, ale poszukiwanych na rynku pracy): obejmujących m.in.²⁴: umiejętności „intelektualne”, takie jak zdolność analizowania, krytycznej oceny, syntezy, rozwiązywania problemów, gromadzenia, strukturalizowania i wykorzystywania informacji, umiejętność komunikowania się (w mowie i w piśmie), umiejętności organizacyjne, takie jak samodzielność, zdolność podejmowania inicjatyw, umiejętność zarządzania czasem i innymi zasobami, umiejętności interpersonalne, takie jak umiejętność pracy w zespole, umiejętność motywowania innych osób, umiejętność adaptacji do nowych warunków, umiejętność prowadzenia badań, umiejętność posługiwania się komputerem, a także znajomość języków obcych.

Pozytywnym przykładem dbałości o „wyposażenie” absolwentów w odpowiedni zasób umiejętności ogólnych jest strategia przyjęta w *University of Cambridge*.²⁵ Jej podstawowym elementem jest oferta odpowiedniego zestawu zajęć realizowanych w ramach programu studiów oraz zajęć ponadobowiązkowych kształtujących umiejętności uniwersalne. Przygotowana została także podobna oferta dla pracowników uczelni, obejmująca zajęcia kształtujące umiejętności niezbędne do prowadzenia zajęć dydaktycznych i prac badawczych.²⁶

²¹ D. Antonowicz, *Z tradycji w nowoczesność, Brytyjskie uniwersytety w drodze do społeczeństwa wiedzy*, „Nauka i Szkolnictwo Wyższe” 2004, nr 1, s. 131.

²² Realising the European Higher Education Area – Achieving the Goals, European Commission, May 2005; www.coe.int/t/dg4/highereducation/EHEA2010/MainDocuments_EN.asp.

²³ A. Kraśniewski, *Proces boloński*. To już dziesięć lat, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2009, s. 35-36.

²⁴ Tamże, s. 22, za: M. Klemencic, „The Bologna process and student expectations”, *EUA Bologna Handbook*, rozdz. A 1.1-3 (2006), Raabe Academic Publisher.

²⁵ Skills, University of Cambridge; www.skills.cam.ac.uk

²⁶ A. Kraśniewski, *Proces boloński*. To już dziesięć lat, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2009, s. 23.

Innym przykładem jest nauczanie z wykorzystaniem metody projektu. Projekt może być realizowany nie tylko jako element działań dydaktycznych, ale także jako system. Pokazuje to eksperyment wprowadzony trzy lata temu w Danii na Uniwersytecie w Aalborgu: na projekcie oparte jest kształcenie studentów na wszystkich kierunkach i poziomach: zawodowym, magisterskim i doktorskim. Obszerne doświadczenia stały się bazą dla stworzenia systemu nauczania, którego trzonem jest projekt, a zajęcia teoretyczne mają charakter służebny w stosunku do projektu – dostarczają wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych niezbędnych do stworzenia czegoś, co wykracza poza tradycyjną studencką bierność. W systemie edukacji w Danii metoda projektu jest wprowadzana kompleksowo: uczeń przechodząc przez różne poziomy kształcenia od początku jest wdrażany do pracy projektowej. W szkołach niższego szczebla jest ona łatwiejsza – służy przygotowaniu ucznia do pracy w grupie, rozwija umiejętności komunikacyjne, umiejętności skutecznego porozumiewania się i niekonfliktowego współistnienia. Nieco starszym uczniom podnosi się stopień trudności. Powinni nauczyć się kreować swój wizerunek w zespole, zgodnie z posiadanymi umiejętnościami wykonawczymi określić swoją rolę i zadania, rozwiązywać sytuacje konfliktowe w sposób optymalny dla realizowanego projektu. Jak widać, na każdym etapie kształcenia punkt ciężkości spoczywa raczej po stronie umiejętności psychospołecznych determinujących dobre warunki do realizacji zadań, niż po stronie pracy merytorycznej. Dzieje się tak, ponieważ nie można oczekiwać osiągnięć merytorycznych od osób, które nie zdołają poradzić sobie z organizacją pracy zespołu ludzkiego. Na kolejnym etapie kształcenia wymagania rosną: 4-5 osobowe zespoły samodzielnie określają sposób opracowania tematu i strukturę wewnętrzną projektu, poszukują zasobów merytorycznych i określają formę prezentacji. Wzrasta również stopień skomplikowania projektów. Projekty na poziomie akademickim mają charakter interdyscyplinarny, łączą różne dziedziny wiedzy. Warto również podkreślić, że na tym poziomie kształcenia realizatorzy projektu samodzielnie dobierają sobie temat, poszukując interesujących obszarów badawczych. Tak więc projekty mają charakter twórczy.²⁷

Warto jeszcze w tym miejscu podać przykład metody nauczania wykorzystującej studium przypadku. W większości wyższych szkół amerykańskich (zwłaszcza prawniczych i biznesu) metoda case'owa jest już od dawna jedną z podstawowych metod nauczania. Popularność tej metody wynika stąd, że wprowadza ona rzeczywiste przykłady do sali seminaryjnej, pozwala integrować wiedzę płynącą z doświadczenia z wiedzą teoretyczną i pokazuje współzależności między zjawiskami. Ponadto, analiza przypadków pozwala studentom budować zaufanie do własnych umiejętności, rozwijać umiejętności podejmowania decyzji, porozumiewania się, a także współpracy w warunkach konkurencji. Analizowanie case'ów rozwija umiejętność krytycznego i kreatywnego myślenia, uczy spostrzegania problemów w ich złożonym kontekście, myślenia kategoriami ciągów konsekwencji podjętych decyzji i rozpatrywania problemów wielostronnie. Analiza case'u jest równie istotna, jak jego treść. Dlatego też dyskusja w grupie jest także częścią case'u. Pozwala ona uświadomić sobie, że nie ma „jedynie słusznych” rozwiązań, absolutnych reguł, które można stosować w każdej sytuacji, nie ma także sytuacji całkowicie „specyficznych”, do których nie stosują się w żadnej mierze doświadczenia i uznane teorie.²⁸

- organizacja warsztatów dla nauczycieli akademickich, zapraszanie ekspertów z zagranicy

Na przykład WSE im. J. Tischnera z Krakowa realizuje obecnie projekt finansowany z poddziałania 4.1.1 PO KL pt. „Kompetencje ku przyszłości”. W ramach projektu planowane jest podnoszenie kompetencji nauczycieli akademickich m.in. poprzez szkolenia metodyczne realizowane przez ekspertów z uniwersytetów w Oxford i Durham z Wielkiej Brytanii. Ponadto w ramach projektu zakupionych zostanie też ok. 100 studiów przypadku opracowanych przez Harvard Business School Cases o tematyce biznesowej m.in. finanse, zarządzanie, leadership.²⁹

D) konieczność większego „uprzątniania” procesu dydaktycznego na uczelniach, a także lepszego przygotowania absolwentów do wejścia na rynek pracy (problem nr 7, 8, 9):

- organizacja wizyt studyjnych w uczelniach zagranicznych (np. duńskich czy finlandzkich) w celu poznania przez

²⁷ E. Lubina, *Metoda projektu w procesie dydaktycznym uczelni wyższej*, w: *Uczelnia oparta na wiedzy. Organizacja procesu dydaktycznego oraz zarządzanie wiedzą w ekonomicznym szkolnictwie wyższym*, red. D. Gołębiowski, M. Dąbrowski, B. Mierzejewska, Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych, Warszawa 2005, s. 229

²⁸ W. Wereda, *Metoda studium przypadku w dydaktyce nauk o zarządzaniu*, w: *Uczelnia oparta na wiedzy...*, tamże, s. 216-217.

²⁹

http://www.wse.krakow.pl/pl/Kompetentnie_ku_przyszlosci/artykuly/art,99,dzialania_w_ramach_projektu.html, data pobrania: 30.11.2009

polskich pracowników naukowych: sposobów upracticznienia sposobu nauczania, sposobów współpracy nauki z biznesem, czy też nowoczesnych metod zarządzania uczelniami wyższymi.

Bardzo dobrym przykładem kraju, gdzie „uczelnie wyższe spotykają się z biznesem” jest Finlandia. Ten kraj zajmuje także pierwsze miejsce w rankingu konkurencyjności Światowego Forum Ekonomicznego. Przykładem fińskiego sposobu na współpracę sektora edukacji i nauki z lokalnymi społecznościami i przedsiębiorcami jest Centrum Technologii TEKNIJA Ltd. w Kopio. Teknia jest centrum badań związanym z tamtejszymi uczelniami. Kuopio to miasteczko akademickie - co piąty mieszkaniec studiuje albo pracuje w jednej z uczelni. Lokalne władze wraz z tamtejszym Technopolis stworzyły Kuopio Innovation Ltd., firmę wspierającą innowacyjne rozwiązania dla gospodarki. Ponadto w ubiegłym roku rząd fiński z samorządami ustanowił specjalny program na lata 2007-2013, który ma za zadanie wspierać lokalne środowiska, pomóc w rozwijaniu nowych miejsc pracy w najbardziej nowoczesnych dziedzinach gospodarki, przygotowywać naukowe seminaria i wystawy oraz zachęcać uczelnie do międzynarodowych kontaktów³⁰,

- doradztwo w sprawach planowania kariery zawodowej, usprawnienie funkcjonowania uczelnianych biur karier, nie tylko pośredniczących w poszukiwaniu zatrudnienia dla absolwentów, ale także organizujących szkolenia z zakresu umiejętności niezbędnych na rynku pracy.

Na przykład Biuro Pośrednictwa Pracy (Work Placements) na Coventry University w Wielkiej Brytanii spełnia następujące funkcje wobec studentów: prowadzi praktyczne zajęcia z zakresu sytuacji na rynku pracy, szkoli studentów pod kątem umiejętności poszukiwanych przez pracodawców wśród absolwentów, „testuje” ścieżkę kariery zawodowej danego studenta oferując mu zdobycie doświadczenia zawodowego w danym obszarze, daje możliwość realizacji praktyki zawodowej w środowisku pozaakademickim, dostarcza informacji o wolnych stanowiskach pracy.³¹

- weryfikacja oraz dostosowanie istniejących programów nauczania do potrzeb rynku pracy zgodnie z celami procesu bolońskiego.

Weryfikacja programów powinna być prowadzona w kooperacji wykładowców i praktyków, a podstawą do niej powinien być raport z badań potrzeb pracodawców i badań opinii absolwentów na temat luk kompetencyjnych. Weryfikacja opierać się powinna na modelu kompetencyjnym, określającym zamierzone efekty kształcenia zgodnie ze strukturą bolońską oraz na standardach uczelni brytyjskich. Programy nauczania dostosowane do potrzeb rynku pracy pozwolą bowiem na zwiększenie liczby studentów, posiadających umiejętności praktyczne wymagane przez pracodawców.³²

E) niska mobilność zagraniczna polskich naukowców (problem nr 10, 11, 12, 13):

- powiększenie zakresu współpracy ponadnarodowej w zakresie międzyuczelnianych projektów badawczych,
- opracowywanie wspólnych z innymi krajami Europy Zachodniej programów realizacji staży naukowych dla polskich doktorantów i młodych doktorów,
- organizacja uczelnianego systemu stypendialnego na wyjazdy i staże zagraniczne dla młodych doktorów (postdoców) i profesorów,
- organizacja spotkań (konferencji, seminariów, warsztatów) specjalistów z różnych krajów reprezentujących daną dziedzinę nauki w celu zawiązywania międzynarodowych zespołów badawczych i ustalania wspólnych metod pozyskiwania środków finansowanych na wspólne badania naukowe,
- ujęcie w programach rozwojowych uczelni organizacji warsztatów i szkoleń dla polskich pracowników nauki w celu zapoznania ich z metodologią przygotowywania artykułów do najbardziej prestiżowych journali europejskich, zapraszanie na wykłady członków rad redakcyjnych najlepszych europejskich czasopism naukowych,
- motywowanie pracowników naukowych do większej mobilności, zarówno krajowej i zagranicznej.

Mobilność kadr jest warunkiem kreatywności i tworzenia zespołów mogących konkurować z najlepszymi w świecie. Jednym z warunków mobilności natomiast jest łatwość zatrudniania i zwalniania pracowników. Dlatego podstawową formą zatrudnienia w uczelniach wyższych i innych placówkach naukowych powinny być kontrakty terminowe (np. trzy- lub pięcioletnie), które można odnawiać. Mianowania (ale też z możliwością odwołania) powinny dotyczyć tylko

³⁰http://www.nauka.gov.pl/mn/wai.jsp?place=Lead08&news_cat_id=1082&news_id=6804&layout=2&page=text, data pobrania: 3.10.2009.

³¹<http://www.coventry.ac.uk/cu/careers/placements>, data pobrania, 5.10.2009.

³²http://www.wse.krakow.pl/pl/Kompetentnie_ku_przyszlosci/artykuly/art,99,dzialania_w_ramach_projektu.html, data pobrania: 30.11.2009

najważniejszych pracowników. Podobnie jak w Niemczech, warto rozważyć wprowadzenie ustawowego zakazu zatrudniania (np. przez 5 lat) własnych doktorantów.³³

F) brak promocji i działań związanych z komercjalizacją nauki ze strony polskich uczelni (problem nr 14 i 15):

Należy podkreślić, że rozwiązanie tego problemu mieści się w działaniach uwzględnianych w zakresie tematycznym Działania 4.2 PO KL, jednak stanowi ono istotne uzupełnienie kwestii opisanych w punktach od A do E, stąd w tym miejscu zamieszczono jego rozwinięcie:

- stopniowe budowanie w polskim środowisku naukowym przekonania, które od lat funkcjonuje w środowisku naukowym krajów Europy Zachodniej, że regularne komunikowanie się z otoczeniem i informowanie o osiągnięciach badawczych jest istotnym elementem działań public relations instytucji naukowych.
- Do głównych tendencji promocji nauki uczelni i placówek badawczych za granicą należą³⁴:
- położenie nacisku na organizację bezpośrednich spotkań naukowców ze społeczeństwem, będących okazją nie tylko do przekazywania wiedzy, ale także do dialogu twórców i odbiorców nauki (festiwale nauki, wykłady otwarte, dni otwarte, kawiarnie naukowe, czyli organizowane ze stałą częstotliwością spotkania w miejscach publicznych (jak bary czy sieci handlowe), umożliwiające nieformalne dyskusje na aktualne tematy naukowe istotne dla życia społeczeństwa i i budzące silne emocje,
- nowoczesne nauczanie oparte na zasadzie „hands-on-science”, czyli poznawaniu nauki poprzez samodzielne eksperymentowanie, obserwowanie zjawisk i urządzeń w działaniu, np. w interaktywnych centrach nauki (czyli nowoczesnych muzeach nauki, w których zwiedzający aktywnie uczestniczy w ekspozycji) oraz w internecie – na przykład wiele portali popularnonaukowych proponuje wirtualne wykonywanie doświadczeń naukowych,
- wdrażanie rozwiązań mających na celu zwiększenie obecności nauki w mediach, poprzez ułatwianie przepływu informacji z nauki do mediów i rozwijanie regularnych kontaktów między przedstawicielami obu środowisk.
- stosowanie coraz bardziej niestandardowych narzędzi i kanałów komunikacji z masowym odbiorcą mających na celu upowszechnianie nauki, np. umieszczając komunikaty popularyzujące naukę na nośnikach reklamy zewnętrznej czy w obiektach użyteczności publicznej,
- dążenie do różnicowania i indywidualizacji przekazów upowszechniających naukę w zależności od potrzeb poszczególnych grup odbiorców (np. najbardziej portale internetowe łączą na poszczególnych podstronach informacje opracowane w różny sposób (dzienniki naukowe, encyklopedie wiedzy, dossiers tematyczne, raporty, fora, poradniki, pytania do eksperta).

Oto kilka przykładowych „dobrych praktyk”, które polskie uczelnie mogłyby zaadoptować w odniesieniu do swojej działalności badawczej³⁵:

1) University of Virginia - www.virginia.edu

Badania prowadzone przez University of Virginia są prezentowane w publikacjach pracowników uczelni w czasopiśmie i książkach naukowych, a także poprzez publikacje uniwersyteckie o charakterze innym niż publikowanie wyników badań w piśmiennictwie naukowym, w tym: regularnie aktualizowana strona internetowa, elektroniczny newsletter oraz własne publikacje każdej z dziesięciu jednostek akademickich. Placówka zajmuje wysokie, 30 miejsce w światowym rankingu uczelni wyższych – TOP 3000 Universities. Biuro Prorektora ds. Badań i Studiów Podyplomowych opracowuje dostępny online raport, Research News oraz Explorations, publikowany dwa razy w roku w wersji elektronicznej i drukowanej. Zawiera on opis najważniejszych problemów badawczych oraz przedstawia sylwetki czołowych naukowców pracujących w University of Virginia. Dodatkowo w ramach Virginia Gateway (szeroko zakrojonego programu badawczego) Biuro wspiera pracowników naukowych Uniwersytetu, lokalne firmy oraz inwestorów w procesie komercjalizacji dorobku naukowego wypracowanego przez badaczy z University of Virginia. Organizowane jest także seria wykładów „Zaangażuj umysł”. Są one okazją do spotkania się czołowych badaczy U. Va. ze społecznością lokalną. Uniwersytet poszukuje możliwości łączenia swoich inicjatyw komercjalizacji technologii z przedsięwzięciami podejmowanymi przez społeczność lokalną. W celu przenoszenia badań akademickich do sfery publicznej tworzy partnerstwa z organizacjami promującymi rozwój gospodarki, sektorem prywatnym, firmami usługowymi opartymi na technologii oraz centrami rozwoju ekonomicznego/biznesowego. Kontakty te przynoszą rozległe korzyści zarówno Uniwersytetowi, jak i społeczności. Są to przede wszystkim dodatkowe fundusze na wsparcie myśli innowacyjnej,

33

A. JAJSZCZYK, POLSKIE UNIwersYTETY POTRZEBUJĄ REANIMACJI, [HTTP://WWW.RP.PL/ARTYSTA/98210.HTML](http://www.rp.pl/artysta/98210.html), DATA POBRANIA: 6.10.2009.

³⁴ Promocja w nauce. Poradnik dobrych praktyk, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2007, s. 54.

³⁵ Promocja w nauce. Poradnik dobrych praktyk, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2007, s. 54-60.

możliwości udzielania konsultacji oraz praktyk studenckich, rozpowszechnianie na szerszą skalę najnowszych badań i tworzenie nowych możliwości biznesowych dla lokalnej gospodarki.

2) Max-Planck Gesellschaft - <http://www.mpg.de/>

Stowarzyszenie Max-Planck to niezależna organizacja badawcza działająca na rzecz rozwoju nauki. Stowarzyszenie wspiera i promuje badania prowadzone w jego własnych instytutach. W rankingu TOP 500 instytut R&D zajmuje bardzo wysoką, 5 pozycję. Bardzo rozbudowany serwis www dostępny jest w dwóch wersjach językowych – angielskiej i niemieckiej. Osobne zakładki menu poświęcone są obszarom badawczym i wynikom badań. Strona jest przyjazna dla użytkownika i łatwa w nawigacji. W dziale prasowym możliwe jest szybkie wyszukiwanie konkretnych komunikatów prasowych. Na stronie dostępny jest wirtualny magazyn „Research Vistas”, który zawiera comiesięczne podsumowanie wyników badań prowadzonych przez naukowców z Max-Planck. W sekcji „Dokumenty” użytkownik może znaleźć m.in.: komunikaty prasowe – informacje dotyczące odkryć naukowych dokonanych przez naukowców z instytutu, Jahrbuch – publikowany w języku niemieckim wykaz aktualnych wyników badań prowadzonych przez instytuty, raport roczny dokumentujący aktywność Stowarzyszenia, komentarze i oświadczenia Stowarzyszenia dotyczące wybranych zagadnień związanych z rozwojem nauki w Niemczech i w Europie, broszury i inne publikacje wydawane regularnie, perspektywy badawcze. Serwis zawiera bogate zbiory multimediów, w tym krótkie filmy dokumentalne relacjonujące prace badawcze prowadzone w poszczególnych instytutach. Dwa razy w roku ukazują się magazyny tematyczne skierowane do nauczycieli i uczniów szkół średnich. Stowarzyszenie Max-Planck prowadzi aktywną politykę komunikacyjną na całym świecie. Jej głównym celem jest pozyskiwanie nowych partnerów do prowadzonych i planowanych projektów badawczych. Największym przedsięwzięciem promocyjnym, w które mocno zaangażowani są przedstawiciele Stowarzyszenia, jest wspólna inicjatywa niemieckiego środowiska naukowego – Wissenschaft im Dialog (Nauka w dialogu).

3) Technical Research Centre of Finland – VTT - <http://www.vtt.fi/>

VTT – Fińskie Centrum Badań Technicznych – jest największą w Europie Północnej organizacją prowadzącą badania zlecone. W rankingu TOP 500 instytut R&D zajmuje 103 pozycję. VTT przykładą wielką wagę do efektywnego prezentowania otoczeniu (na poziomie lokalnym, krajowym i światowym) swych osiągnięć badawczych – koncentrując się na obiegu naukowym, ale nie ograniczając się do niego. Zaawansowane technologicznie badania prowadzone przez naukowców z VTT publikowane są w fińskich i międzynarodowych periodykach – zarówno naukowych, jak i dydaktycznych, w wydawnictwach technicznych i handlowych, książkach, w materiałach pokonferencyjnych oraz we własnych seriach wydawniczych. Badacze z VTT publikują około 2 tysięcy artykułów rocznie, których większość ukazuje się w pismach naukowych lub jako materiały pokonferencyjne. W ciągu ostatnich 60 lat w seriach wydawniczych VTT zostało wydanych przeszło 6400 publikacji. Ponad 900 z nich jest dostępnych w internecie. VTT na bieżąco organizuje różnego typu wydarzenia naukowe – seminaria, prezentacje, wykłady, zazwyczaj kilka w miesiącu. Niektóre skierowane są tylko do naukowców, inne zaś adresowane są do różnych środowisk. VTT prowadzi szeroką działalność wydawniczą, opracowując między innymi: roczne przeglądy VTT i magazyny klienckie, raport roczny – Przegląd VTT, magazyny technologiczne i klienckie, „VTT Innozone” – magazyn technologii i innowacji. VTT regularnie organizuje seminaria i konferencje. Cyklicznie – trzy razy w roku – publikuje też newsletter, który zawiera zestawienie informacji o najnowszych odkryciach naukowców z VTT. Na szczególną uwagę zasługuje rozbudowany serwis informacyjny na stronie www. Zawiera on między innymi: ofertę możliwości badawczych skierowaną do przedstawicieli biznesu, informacje o projektach i publikacje naukowe pracowników.

Połączenie doświadczeń zagranicznych (obejmujących kraje skandynawskie, czy też Wielką Brytanię, jak również Niemcy) przyniesie swoistą wartość dodaną, której nie dałoby się osiągnąć poprzez realizację projektów niewzględniających współpracy ponadnarodowej.

3. Uzasadnienie, w jaki sposób przedstawione instrumenty/narzędzia/modele/dobre praktyki lub sugerowane rozwiązania możliwe do wypracowania w ramach projektów współpracy ponadnarodowej posłużą do rozwiązania przedstawionych problemów regionu/kraju/sektora.

Przedstawione powyżej rozwiązania/dobre praktyki/przykłady pozwolą rozwiązać zasadnicze problemy związane z funkcjonowaniem uczelni w Polsce. Pozwolą one na stworzenie bardziej efektywnych i racjonalnych zasad funkcjonowania uczelni, a tym samym przyczynią się do wzmocnienia ich pozycji w światowej przestrzeni edukacyjnej. Przyczynią się one bowiem do poprawy jakości usług edukacyjnych poprzez rozszerzenie oferty studiów, jak też poprzez większe uprządkowanie programów nauczania. Szkolenia i wizyty j studyjne polskich naukowców na uczelniach zagranicznych przyczynią się do poprawy ich umiejętności w zakresie realizacji projektów dydaktycznych ściśle

powiązanych z funkcjonowaniem nowoczesnego biznesu.

Zaproponowane metody ułatwią także rozwój ścieżki kariery naukowej zwłaszcza młodym naukowcom. Pozwolą im na rozszerzenie kontaktów zawodowych, zdobycie wiedzy z zakresu światowych standardów metodologicznych, a tym samym na przystępowanie do zagranicznych zespołów badawczych, które wspólnie będą mogły występować o granty na realizację zaplanowanych badań naukowych.

Wszystkie wskazane powyżej korzyści osiągnięte w wyniku współpracy ponadnarodowej poprawią konkurencyjność polskich uczelni, a tym samym zostanie sytuacja w szkolnictwie wyższym przestanie być określana mianem zapaści intelektualnej kraju.

4. Propozycje kryteriów szczegółowych dla IP/IP2 w kontekście proponowanych rozwiązań - funkcjonujących lub aktualnie tworzonych w innych krajach - dla danego Priorytetu/Działania/Podziałania możliwych do wykorzystania przez IP/IP2 na etapie przygotowywania Planów działania (poprzez kryteria szczegółowe IP/IP2 mogą formułować oczekiwania co do preferowanych rezultatów współpracy ponadnarodowej).

W celu osiągnięcia efektu wynikającego z realizacji projektów z zakresu współpracy ponadnarodowej należy priorytetowo traktować te aplikacje, które zakładają możliwość rozwiązań tworzonych wspólnie przez uczelnie polskie i zagraniczne, jak też rozwiązań stosowanych w innych krajach, które można byłoby zaadoptować do szkolnictwa wyższego w Polsce, a w szczególności takie które:

- Zwiększają świadomość środowisk akademickich co do korzyści wynikających z realizacji projektów wspólnie z uczelniami zagranicznymi (kampanie promocyjne ukazujące korzyści wynikające z regularnej współpracy uczelni polskich z uczelniami z innych krajów).
- Wprowadzają innowacyjne metody współpracy pomiędzy środowiskiem naukowym a biznesem typowe dla krajów charakteryzujących się najlepszymi rozwiązaniami w tej dziedzinie, np. Finlandia.
- Upowszechniają dobre sprawdzone rozwiązania w zakresie kształcenia ustawicznego.
- Wypracowują nowoczesne metody kształcenia zweryfikowane na prestiżowych uczelniach zagranicznych, w tym takie które wpływają na większe „upraktycznienie” procesu nauczania.
- Kształtują wiedzę i świadomość nauczycieli akademickich co do udziału w międzynarodowych zespołach badawczych

Osiągnięcie założonych efektów związanych z poprawą internacjonalizacji dydaktyki poszczególnych uczelni nie jest możliwe bez nawiązywania umów o współpracy z placówkami edukacyjnymi z innych krajów. Sytuacja szkolnictwa w Polsce związana z badaniami naukowymi wymaga także kontaktów zagranicznych i podnoszenia kompetencji polskich pracowników nauki nie tylko w zakresie organizacji procesu dydaktycznego, ale także w zakresie realizacji badań naukowych.

Typowe projekty powinny dotyczyć implementacji rozwiązań funkcjonujących w różnych krajach i ich efektów, identyfikowanie dobrych praktyk, tworzenie międzynarodowych sieci uczelni lub pracowników naukowych, wymianę doświadczeń pomiędzy uczelniami z różnych krajów/regionów, wypracowanie wspólnych programów studiów.

Autorka opracowania:

Ewa Glińska, doktor nauk humanistycznych w zakresie socjologii, adiunkt w Katedrze Marketingu i Przedsiębiorczości Wydziału Zarządzania Politechniki Białostockiej. Od 2008 r. wydziałowy koordynator Programu Erasmus i członek Rady Wydziału. Brała udział w pracach komisji wydziałowych związanych z organizacją procesu dydaktycznego (m.in. w zespole ds. opracowania raportu samooceny kierunku zarządzanie dla Państwowej Komisji Akredytacyjnej, zespole ds. opracowania oferty studiów w języku angielskim, zespole ds. opracowania programów studiów). Prowadzi zajęcia ze studentami z Portugalii i Włoch, studiującymi na Wydziale Zarządzania PB w ramach wymiany programu Erasmus. Uczestniczka staży dydaktycznych w uczelniach duńskich, portugalskich i włoskich. Ekspert ds. Współpracy Ponadnarodowej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.